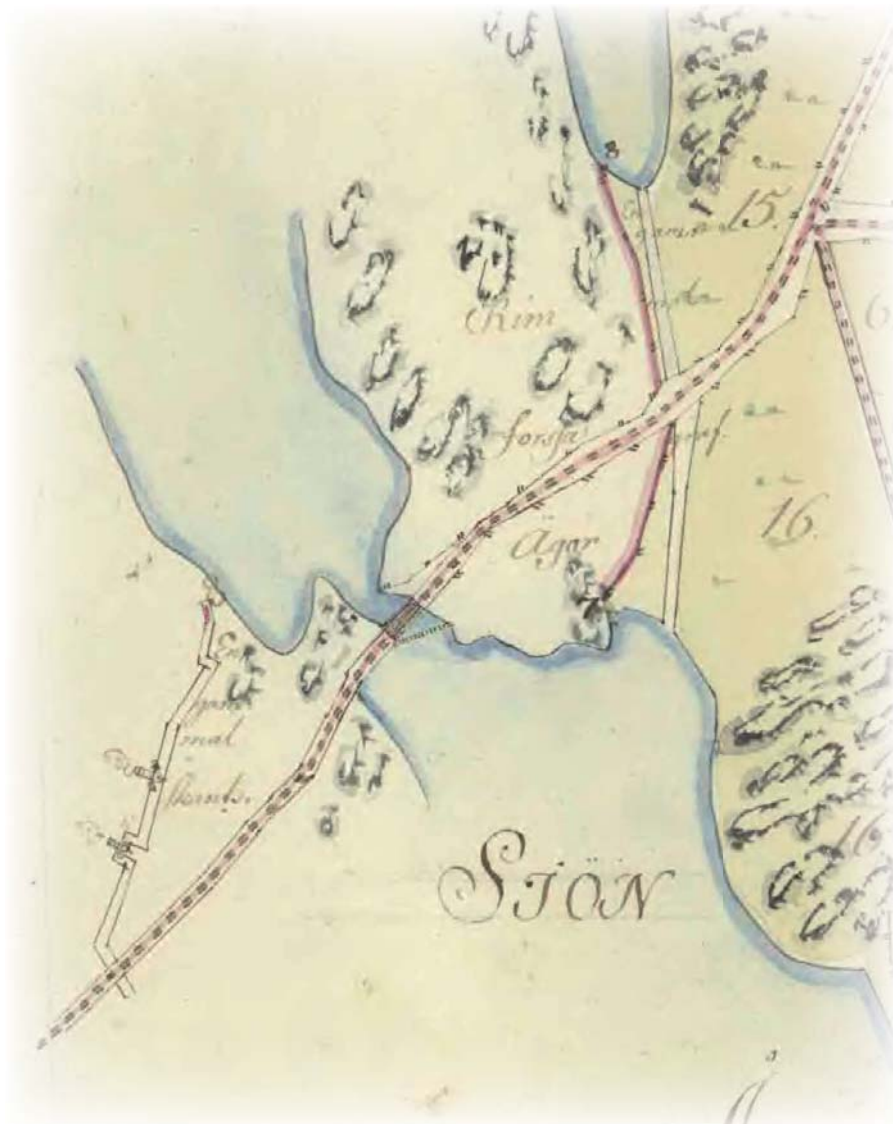


Bredband i Rimforsa

Intill RAÄ 23, 61, 74, 90, 94, 95, 277 och 278
Rimforsa tätort
Tjärstads socken
Kinda kommun
Östergötlands län

Olle Hörfors



Bredband i Rimforsa

Innehåll

Sammanfattning	2
Inledning	4
Områdesbeskrivning.	4
Syfte	7
Metod och dokumentation	7
Resultat	7
Källor	8
Tekniska uppgifter.	9

Omslagsbild: Befästningar i Rimforsa 1787. Utdrag ur ägoinsmättningskarta av Linnäs 1787 (handling D115-23:1 i Lantmäteristyrelsens arkiv).

Ö S T E R G Ö T L A N D S M U S E U M
A V D E L N I N G E N F Ö R A R K E O L O G I

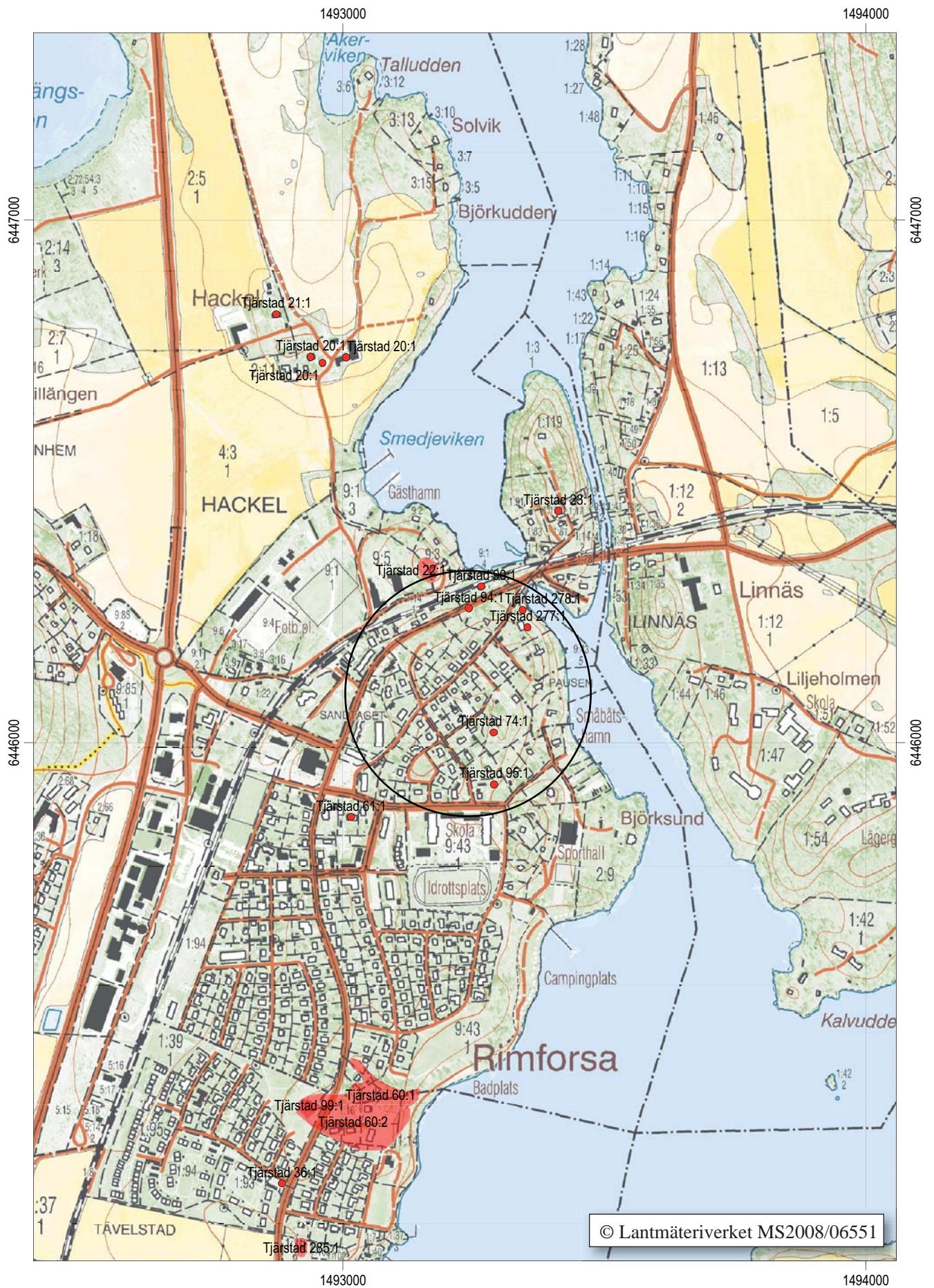
Box 232 • 581 02 Linköping • Tel 013 - 23 03 00 • Fax 013 - 12 90 70
info@ostergotlandsmuseum.se • www.ostergotlandsmuseum.se

Sammanfattning

Sommaren 2006 genomförde Östergötland en arkeologisk förundersökning i form av en antikvarisk kontroll i Rimforsa tätort. Denna föranleddes av schaktning för bredband.

Sammantaget grävdes nära 500 m schakt, huvudsakligen i gatorna Borgbacken och Skolvägen. Ingenting av arkeologiskt intresse påträffades.





Figur 2. Utdrag ur digitala Fastighetskartan, blad , med undersökningsområdet markerat. Skala 1:10 000.

Inledning

Sommaren 2006 genomförde Östergötland en arkeologisk förundersökning i form av en antikvarisk kontroll i Rimforsa tätort. Denna förundersökning leddes av schaktning för bredband. Uppdragsgivare och kostnadsansvarig var Kinda kommun, IT-avdelningen genom Alberto Necovski. Projekt och fältansvarig var antikvarie Anders Lundberg, Östergötlands länsmuseum medan antikvarie Olle Hörfors från samma institution svarat för rapporten.

Områdesbeskrivning

Den arkeologiska förundersökningen i form av en antikvarisk kontroll berörde stora delar av tätorten Rimforsa, belägen i norra delen av Kinda kommun. Orten är strategiskt placerad och genom och förbi den löper både riksväg 34 mellan Linköping och Kisa och Kinda kanal. Det nutida samhället har växt fram kring den vattenkraft som bildas i strömmen mellan sjöarna Järnlunden i norr och Åsunden i söder och de möjligheter till industri som vattenkraften gett upphov till.

Under medeltiden tycks ett antal gårdar eller en by ha legat här. Historiska belägg på orten finns från 1356 och framåt då orten omnämns i medeltida dokument ömsom som varianter av namnet Rimforsa och ömsom som bara Forssa. Namnet torde härröra från ovanstående ström. Tidigast omnämns en Torkel eller Thyrgil i Forssa som. "*thyrgil i forsum*" 1356 (1356 17/6 Skärlunda SD7:1 sid 56 nr 5602. Sofi.se). Kvarnverksamhet omnämns redan 1386 som "forsa ok forsbo quernna" (1386 2/2 Nyköping. Linköping original. Sofi.se). Minst tre kvarnar har funnits i strömmen då namnen Nedre, Övre och Mellankvarn, döpta i förhållande till sina respektive lägen, är kända i byn (uppgift av Gunilla Bränner 1965, www.sofi.se).

Även fisket i strömmen tycks tidigt ha varit av vikt 1402 omnämns "...*min agholut innan remaforsa fiskeri...thet sama fiskeri i remaforsse...*" eller min ägolott i Rimforsa fiskeri.....samma fiskeri i Rimforsa (1402 11/6 SD 1 sid 137-138. Sofi.se). Ålfiske i strömmen omnämns också 1544 "...*item et ålefiske udi Forssa i Hakulla retteredöme...*" (1544 Almqvist lokalförvaltning 3 s 198 original.Sofi.se).

Platsen har attraherat bosättare tidigt, möjligen ända från stenåldern och från norra delen av byn finns två anteckningar om lösfynd av stenyxor, dels en hålmejsel och dels en yxa av porfyr, RAÄ 277 och 278.

Inom tätorten finns också flera gravfält och enskilda gravanläggningar bevarade. Mest framträdande är gravfältet Högabacken, RAÄ 60, i södra delen

av samhället. Gravfältet innehåller 39 registrerade gravanläggningar varav 22 högar och 17 runda stensättningar. Gravfältet har undersökts ett flertal gånger och de gravar som grävts ut har gett dateringar från ca år 0 och 1000 år framåt. De första undersökningarna tillkom redan 1839 då S.P. Björlingsson ska "ha anställt grävningar på Högabacken". 1887 undersökte E.G:sson Hjort "ett par högar" och 1903 undersöktes 8 högar av lektor Klockhoff och O Almgren vilka också upprättade en enkel gravfältplan. 1914-15 blir 22 högar föremål för undersökning av B. Schnittger som också upprättade en gravfältskarta i skala 1:1000. En detaljrikare karta i skala 1:500 kom till stånd 1936 genom T. Lindells försorg. Kartan kompletterades 1948 av A Lindahl.

1947, undersöktes en hög av Bengt Cnattingius och i samband med att den nya prästgården i Tjärstads församling uppförs, undersöktes och borttogs en hög (hög 49) 1968 av C Nilsson. Bland de fynd som omtalas i de ofta summariska äldre rapporterna hos ATA finns en halsring av brons (fragmentarisk) ett bälteknäppa av järn, ett eneggat (hopböjt) järnsvärd, en fibula av brons, en järnnyckel och ett silvermynt. Ytterligare ett gravfält, RAÄ 95 med fem högar ligger i anslutning till Högabacken. Ursprungligen har de två gravfälten hört samman, men flera mellanliggande gravar har tagits bort eller förstörts genom åren. Dagens gravfält uppvisar slitage av både mopedåkning, trädgårdsodling och grustäcker.

I en trädgård inne i samhället ligger RAÄ 95, registrerat som ett gravfält under flat mark. Här har vid grävning i marken ett tiotal stensättningar fyllda med kol och skörbänd skärvig sten observerats. De utgör sannolikt resterna efter en boplats eller möjligen ett gravfält. Idag finns gräsmatta på platsen.

Norr om järnvägen har tidigare ett gravfält med resta stenar funnits, platsen är registrerad som RAÄ 22. C F Nordenskjöld omtalar i sin Östergötlands minnesmärken (1878) att "på den ansenliga åsen i norr om Rimforsa by" är 5 bautastenar, varav 2 var resta och 3 var kullfallna. Möjligen har stenarna en gång bildat en domarring.

Två tidmässigt olika försvarsanläggningar tycks ha funnits invid bron över strömmen.

Enligt Per David Widegren var en borg kallad Forsholm förr ett fäste på en holme vid bron över Rimforsa ström (Widegren 1817 s 349). Platsen ska ha varit försedd med en jordvall och en vallgrav på den sida som vette mot Rimforsa by och en vallgrav åt andra hållet. Enligt Widegren omnämns borgen av 1600-tals historikern Johannes Messenius som i sin tur har en uppgift om att borgen pantsatts av kung Albrekt av Mecklemburg till jordmagnaten

Bo Jonsson Grip. Det exakta läget för anläggningen är inte känt.

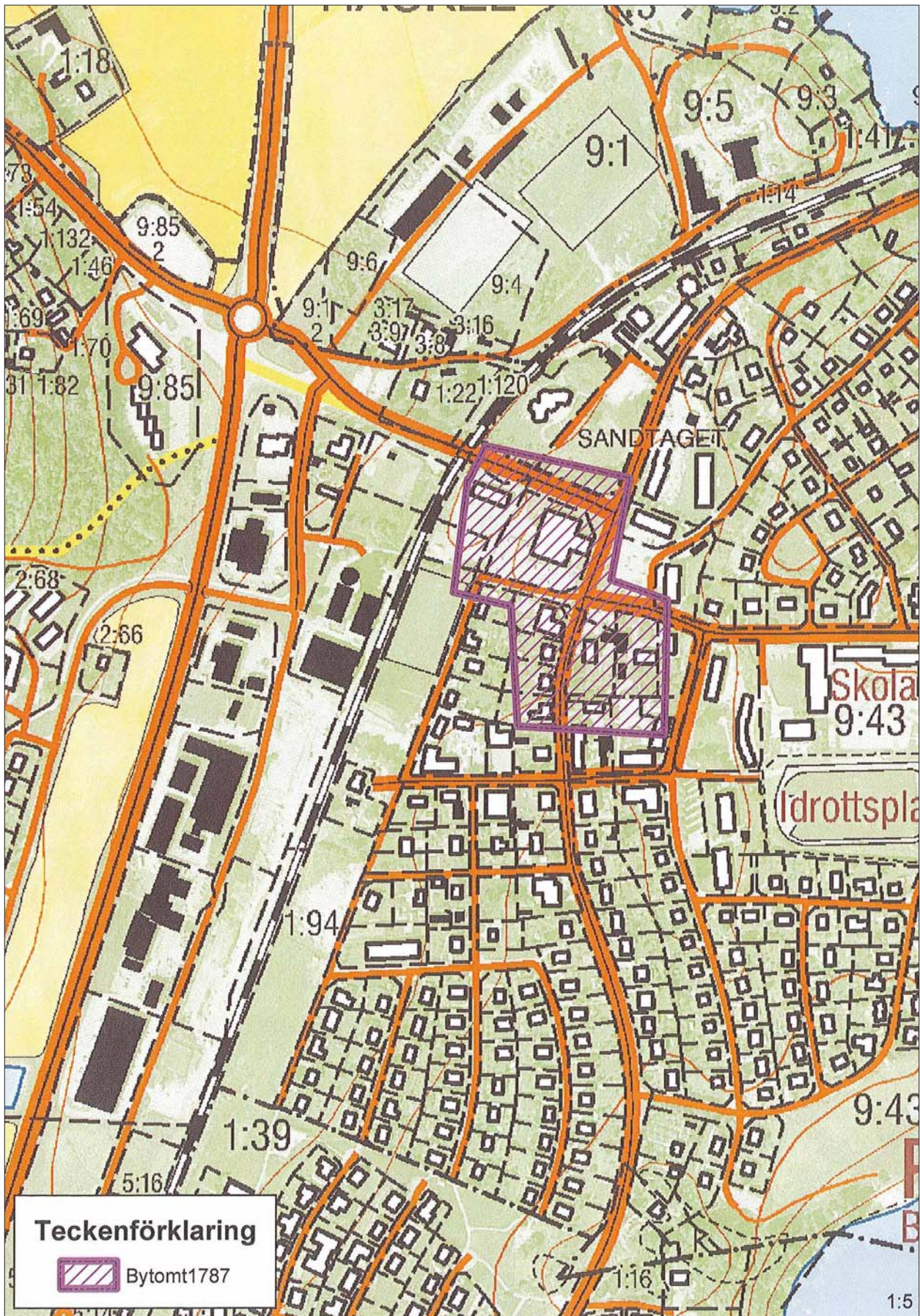
En försvarsanläggning, möjligen på samma plats som Forsholm är, RAÄ 94, registrerad som en förskansning från senare tid. Anläggningen kunde inte återfinnas vid senaste fornminnesinventeringen men en beskrivning av två parallella bröstvärn finns från förstagångsinventeringen 1947. Anläggningen omnämns också i Broocmans östgötaskildring från 1760. Den finns dessutom karterad på en karta från 1787 över grannbyn Linnäs (handling D115-23:1 i Lantmäteristyrelsens arkiv).

På ön öster om strömmen har också häradets avrättningsplats funnits, RAÄ 23. Tidigare har också häradstinget varit förlagt till Rimforsa även om den exakta platsen är okänd.

Bland de registrerade fornlämningarna i Rimforsa ingår även RAÄ 90 "Sjöstugan" en ålderdomlig 1800-talsbyggnad och RAÄ 61, huvudbyggnaden till det gamla gästgiveriet. Detta ligger på vad som enligt de historiska kartorna varit Rimforsas medeltida bytomt. Denna är dock inte registrerad som fornlämning. Bytomten finns överförd på dagens karta på en karta framtagen av Anders Lundberg, se nedan.



Figur 3. Utdrag ur ägomätningsskarta över Linnäs 1787 (handling D115-23:1 i Lantmäteristyrelsens arkiv). Kartan visar bron över strömmen i mitten. Till vänster om landsvägen löper en förskansningslinje där också två rykande kanoner står. Tätt vid ägo gränsen mellan Rimforsa och Linnäs byar finns också en löpgrav markerad, denna löper på samma ställe där Kinda kanal idag har sin färdled.



Figur 4. De historiska kartornas bytomts utsträckning i dagens samhälle. Anders Lundberg 2006.

Syfte

Syftet med den arkeologiska förundersökningen i form av en antikvarisk kontroll var att styra de markgrepp som schaktningsarbetet innebar så att fornlämning berördes i så liten omfattning som möjligt. Om fornlämning ändå skulle påträffas avsågs arkeologisk dokumentation att utföras. Dokumentationen skulle vara inriktad på karaktär, omfattning och om möjligt datering av den påträffade fornlämningen.

Metod och dokumentation

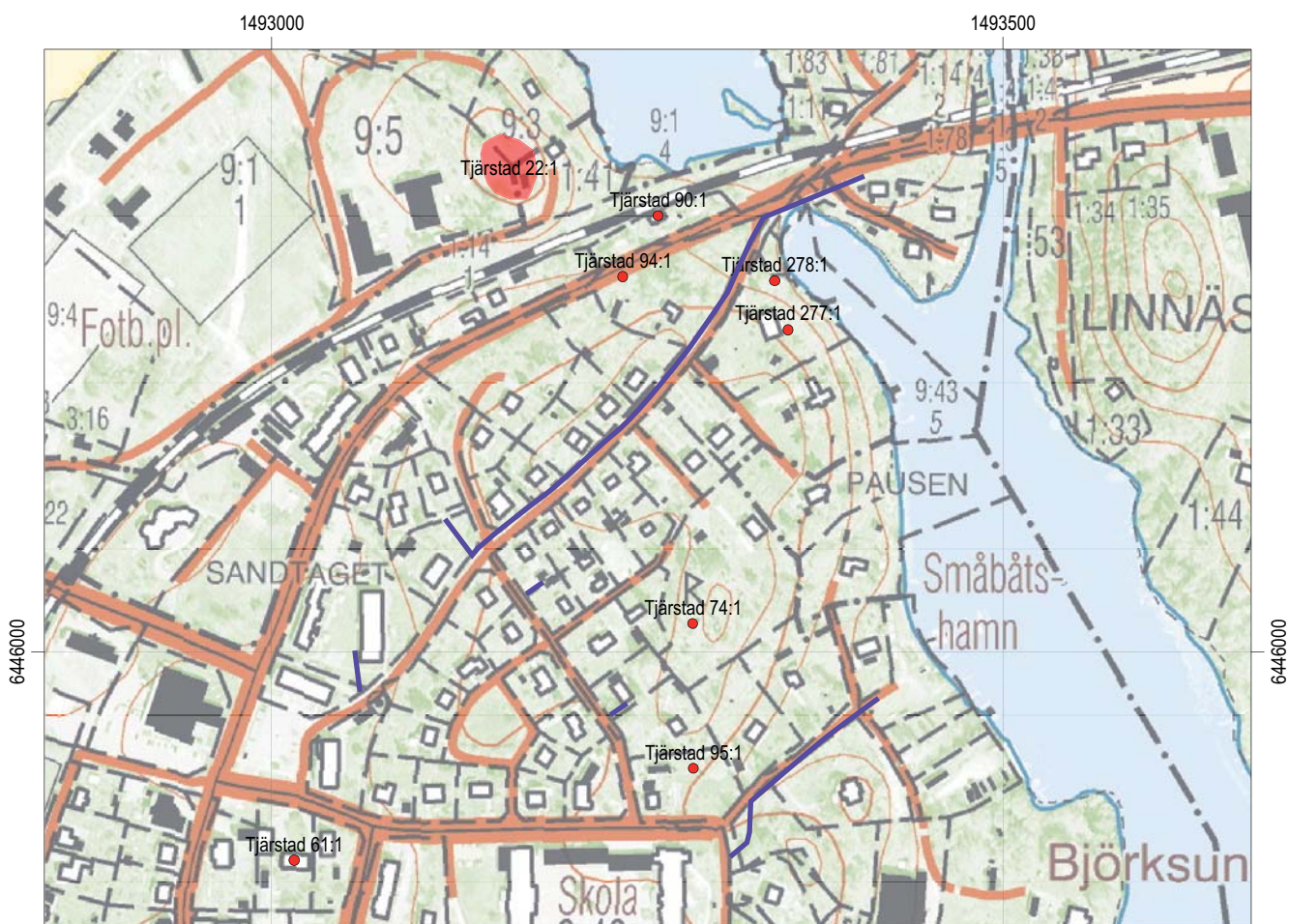
Den arkeologiska förundersökningen utfördes som schaktövervakning i samband med schaktningsarbetena.

Eftersom ingenting av arkeologiskt intresse framkom utfördes heller ingen särskild dokumentation.

Resultat

Den arkeologiska förundersökningen utfördes som schaktövervakning i samband med schaktningsarbetena. Sammantaget grävdes en sträcka av ca 500 m, längs i huvudsak två gatusträckningar, Borgbacken där ett ca 400 m långt schakt grävdes och Skolvägen där ca 100 m grävdes. Dessutom grävdes för plintar på fem ställen. Vid passerandet av bron hängdes kabeln på dess undersida.

Schaktningen var grund och ingenstans längs sträckningen påträffades något av arkeologiskt intresse.



Figur 5. Schaktsträckor (blå) för bredband inne i Rimforsa samhälle. Skala 1:5 000.

Källor

Broocman C F . 1760 Beskrifning öfver Östergötland. Faksimil 1993.

Widegren P D. 1817. Ny beskrifning af Östergötland Faksimil 1993.

Övrigt

Ortnamnsarkivets hemsida www.sofi.se

Riksarkivets hemsida, www.ra.se

Lantmäteriverkets hemsida., www.lantmateriet.se

Det digitala fornminnesregistret FMIS, www.fmis.raa.se

Samtliga använda 2010.12.12.

Lantmäteriakter

Lantmäteristyrelsen i Gävle

D115-11:1 Geometrisk avmätning, Forssa, upprättad 1696 av Anders Mörn

D115-11:2 Storskifte, Forssa, upprättad 1787 av Fredrik Ekmansson.

D115-11:3 Storskifte, Forssa, upprättad 1792 av Fredrik Ekmansson.

D115-11:4 Laga delning, Forssa upprättad 1800 av Fredrik Vadman

D115-23:1 Ägomätning, Linnäs, upprättad 1787 av Bengt Berger

Lantmäterimyndigheten Linköping

05-TJR-9 Arealavmätning, Forssa, upprättad 1696 av Anders Mörn

05-TJR29 Storskifte, Forssa, upprättad 1789 av Fredrik Ekmansson

05-TJR-31 Delning, Forssa, upprättad 1793 av Lorens Daniel Haas

TJR-44A Rågångsreglering, Forssa, upprättad 1801 av Fredrik Vadman

TJR-67 Rågångsreglering, Forssa, upprättad 1801 av Fredrik Vadman

TJR-111 Laga skifte, ägobyte, Rimforsa, upprättad 1864 av CAH Segersteen

Tekniska uppgifter

Område	Rimforsa tätort
Fastighet	Rimforsa tätort
Socken	Tjärstad
Kommun	Kisa
Län och landskap	Östergötland
Fornlämningsnr och	Intill fornlämnning RAÄ 23, 61, 74, 90, 95, 277 278
Ekonomiska kartans blad	075 98 (7F9i Tjärstad)
Koordinater	Mittkoordinat X-6446064 Y-1493163
Koordinatsystem	RT 90 2,5 gon V
Undersökning med anl av Typ av undersökning	Schaktning bredband Arkeologisk förundersökning i form av antikvarisk kontroll
Länsstyrelsens dnr	431-10199-06
Länsstyrelsens handläggare	Annika Toll
Beslut	2006-08-03
ÖLM dnr	229/06
Kontonr	530481
Uppdragsgivare	Kinda kommun
Kostnadsansvarig	Kinda kommun
Projektledare	Anders Lundberg
Rapport	Olle Hörfors
Fynd	-
Foto filmnr	-
Analyser	-
Grafik	Johan Levin, Anders Lundberg
Renritning	-
Grafisk form	Johan Levin
Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands länsmuseum.	
Ur allmänt kartmaterial	© Lantmäteriverket MS2008/06551
ISSN 1403-9273	Rapport 2010:111 © Östergötlands länsmuseum



Sommaren 2006 genomförde Östergötland en arkeologisk förundersökning i form av en antikvarisk kontroll i Rimforsa tätort. Denna föranleddes av schaktning för bredband.

Sammantaget grävdes närmare 500 m schakt, huvudsakligen i gatorna Borgbacken och Skolvägen. Ingenting av arkeologiskt intresse påträffades.